

УДК 351.713:339.543.008.6:656.6

МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯМ МИТНОГО КОНТРОЛЮ СУДЕН ЗАКОРДОННОГО ПЛАВАННЯ ТА ЧЛЕНІВ ЕКІПАЖУ

Прокопенко В.В., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри морського та митного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню порядку виконання митних формальностей відносно суден закордонного плавання та членів екіпажу, які пов'язані виключно зі здійсненням митного контролю. Установлено, що як на прибуття, так і на вибуття судна в порт/із порту виконуються ті самі митні формальності та дії за деяким винятком. З'ясовано, що, як правило, митний огляд особистих речей членів екіпажу проводиться на борту судна.

Ключові слова: дія, митна формальність, митний контроль, митний огляд, особисті речі, судно закордонного плавання, член екіпажу.

Статья посвящена исследованию порядка выполнения таможенных формальностей в отношении судов заграничного плавания и членов экипажа, связанных исключительно с осуществлением таможенного контроля. Установлено, что как на прибытие, так и на убытие судна в порт/из порта выполняются те же таможенные формальности и действия за некоторым исключением. Установлено, что, как правило, таможенный досмотр личных вещей членов экипажа проводится на борту судна.

Ключевые слова: действие, таможенная формальность, таможенный контроль, таможенный досмотр, личные вещи, судно заграничного плавания, член экипажа.

Prokopenko V.V. CUSTOM FORMALITIES RELATED TO REALIZATION OF CUSTOM CONTROL OF SHIPS OF FOREIGN SWIMMING AND MEMBERS OF CREW

The article is sanctified to research of order of implementation of custom formalities in relation to the ships of the foreign swimming and members of crew, that is related exceptionally to realization of custom control. It is set that both on arrival and on leaving of ship in port/from port the same custom formalities and acting are executed on some exception. It is found out, that as a rule the customs inspection of the personal things of members of crew is conducted on board ship.

Key words: action, custom formality, custom control, customs inspection, personal things, ship of the foreign swimming, member of crew.

Постановка проблеми. Найбільш популярними дослідженнями в науковців і практиків з питань державної митної справи є дослідження, присвячені митному контролю, в яких аналізуються проблеми організації, здійснення, регулювання митного контролю в Україні. І лише поодинокі дослідження вчених і практиків присвячені порядку здійснення митного контролю на різних видах транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню митного контролю на транспорті в спеціальній літературі присвячені публікації таких учених, як Є.В. Додін, О.О. Зотенко, Л.І. Пашковська, Д.В. Приймаченко, С.А. Трофімов. Крім того, практиками-митниками у 2001 р. заснована серія «Митна справа в Україні», в якій вийшли друком випуски: «Митний контроль на автомобільному транспорті» 2003 р., «Митний контроль на повітряному транспорті» 2004 р., «Митний контроль на залізничному транспорті» 2004 р. Однак у вказаних публікаціях відсутнє виокремлення митних формальностей і дій, які виконуються під час здійснення митного контролю як суден закордонного плавання, так і членів екіпажу таких суден.

Постановка завдання. У зв'язку з вищезазначеним метою статті є аналіз митних формальностей із виокремленням дій, які виконуються під час митного контролю суден закордонного плавання та їх членів екіпажу, які прибувають/вибувають у порт/із порту України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Послідовність дій посадових осіб митниці під час здійснення митного контролю та митного оформлення водного транспорту й товарів, що переміщуються ними через митний кордон України, визначається типовою технологічною схемою здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон [1], а також порядком виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті [2].

Митний контроль водного транспорту й товарів здійснюється митницею в зонах митного контролю на територіях морських і річкових портів, а також в акваторіях портів, відкритих для міжнародних перевезень за погодженням з органом охорони державного кордону. При цьому місце стоянки суден закордонного плавання, посадки й висадки пасажирів визначається адміністрацією порту за погодженням з митницею та органом охорони державного кордону. Допускається зміна місця стоянки судна тільки з відома митниці й органу охорони державного кордону, за винятком випадків аварії чи дій обставин непереборної сили.

Передусім необхідно визначитись з об'єктом митного контролю на водному транспорті, якими можуть бути судно закордонного плавання, члени екіпажу судна, пасажир, това-

ри, припаси. Крім того, незважаючи на деяку схожість митних формальностей на прибуття (прихід) та вибуття (відхід) судна закордонного плавання, є різниця в їх виконанні.

Законодавством передбачено два варіанти виконання митних формальностей відносно суден закордонного плавання:

документально в приміщеннях контролюючих органів;

з відвідуванням судна закордонного плавання.

Причому митні формальності відносно судна закордонного плавання й товарів, що переміщуються ними через митний кордон України, можуть здійснюватися митницею біля причалів, в акваторії портів або на місці якірної стоянки на рейді.

Митні формальності, які виконуються при прибутті судна закордонного плавання, залежать від застосування до судна вільної практики або не застосування такої.

Варто зазначити, що під «вільною практикою» необхідно розуміти дозвіл контролюючих органів порту на вільне заходження судна в порт і початок вантажних операцій без участі комісії на борту судна. Основна мета «вільної практики» – економія для судновласника, а саме скорочення часу стоянки судна, який впливає на загальну суму портових зборів (зокрема причального).

При прибутті судна закордонного плавання першою митною формальністю є повідомлення про прибуття судна, яка починається дією щодо подання до митниці капітаном судна або представником агентської організації (морським агентом) особисто або через адміністрацію порту заявки на здійснення митного контролю судна з подальшим уточненням інформації за 1 годину до виїзду посадових осіб контролюючих органів на судно закордонного плавання. Звісно, капітан судна може особисто повідомити митницю виключно за допомогою електронного повідомлення. При використанні в порту інформаційної системи портового співтовариства заявка надається до митниці з її використанням або у вигляді електронного повідомлення, яке завіряється електронним цифровим підписом.

У разі подачі заявки про вільну практику заявка на здійснення митного контролю судна вже не подається.

Якщо товари прийняті до перевезення в контейнерах, агентська організація (морський агент) зобов'язана не пізніше ніж за одну добу до прибуття судна закордонного плавання в порт призначення на митній території України подати митниці, в зоні діяльності якої розташований такий порт, інформацію в електронному вигляді про такі товари. Необхідність отримання для митниці такої інформації заздалегідь обумовлена визначенням форми й обсягу контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства з питань державної митної справи. У разі неподання вказаної інформації митниці вивантаження товарів із судна закордонного плавання заборонено і їх вивантаження дозволяється через 24 години після надання такої інформації в електронному вигляді митниці (не стосується суден закордонного плавання, які заходять у

порт у зв'язку з дією обставин, що мають характер непереборної сили, стихійним лихом, а також з метою рятування людей). Як бачимо, здійснення такої дії необхідно виключно в разі знаходження на борту судна закордонного плавання товарів, прийнятих до перевезення в контейнерах.

Наступною дією є реєстрація посадовою особою митниці в спеціальному журналі або заявки на здійснення митного контролю судна, або заявки про вільну практику.

У разі застосування до судна вільної практики митниці представником агентської організації подається заявка з повідомленням про застосування вільної практики. Заявка про вільну практику подається агентською організацією особисто або через адміністрацію порту з використанням інформаційної системи портового співтовариства або у вигляді електронного повідомлення, яке завіряється електронним цифровим підписом.

Заявка про вільну практику подається не пізніше ніж за добу до прибуття судна в порт призначення на митній території України.

Разом із заявкою про вільну практику надаються електронні або паперові копії: генеральної (загальної) декларації; декларації про вантаж; суднової ролі; списку пасажирів (за наявності); транспортних (перевізних) документів.

Отже, митна формальність повідомлення про прибуття судна складається з таких дій:

подання заявки (на здійснення митного контролю судна або про вільну практику);

реєстрація поданої заявки.

Наступною формальністю є аналіз отриманої інформації та формування митного наряду, яка починається з дії – повідомлення посадовою особою митниці про отримання заявки старшого зміни відповідного підрозділу митниці (в Одеській митниці це відділ митного оформлення № 5), який відповідає за організацію роботи митного наряду.

При отриманні заявки на здійснення митного контролю судна закордонного плавання старший зміни здійснює такі дії:

перевіряє наявність попередньої інформації про товари, прийняті до перевезення в порт призначення на митній території України, наданої в електронному вигляді, а в разі відсутності такої інформації повідомляє про це адміністрацію порту для вжиття відповідних заходів;

призначає старшого митного наряду для здійснення митного контролю та митного оформлення судна, визначає склад цього наряду і ставить перед старшим наряду завдання з проведення митних формальностей відносно судна, встановлення режиму зон митного контролю на судні й у місцях вивантаження товарів;

резервує номер зобов'язання про реімпорт (реекспорт) судна закордонного плавання в журналі обліку зобов'язань, номер повідомляє старшому митного наряду;

визначає необхідність застосування додаткових митних формальностей за результатами системи управління ризиками, у тому числі перевіряє наявність оперативної інформації, орієнтувань;

у разі здійснення контролю безпосередньо на судні узгоджує з агентською організацією (морським агентом) час прибуття посадових осіб контролюючих органів на судно.

Отже, митна формальність, аналіз отриманої інформації та формування митного наряду складається з таких дій:

повідомлення старшого зміни про отримання заявки;

перевірка попередньої інформації;

формування складу митного наряду та постановка завдання;

резервування номера зобов'язання про реімпорт (реекспорт) судна;

перевірка оперативної інформації, орієнтувань;

узгодження часу прибуття на судно.

Наступною митною формальністю є огляд судна закордонного плавання, яка починається з дії прибуття митного наряду до борту судна. Варто зазначити, що на адміністрацію порту або агентську організацію покладений обов'язок забезпечити доставку на судно посадових осіб контролюючих органів з метою виконання покладених на них функцій, а також повернення їх до своїх установ.

Першим на борт судна, що прибуло із-за кордону, піднімається представник санітарно-епідеміологічної служби, і тільки після завершення санітарного контролю та з його дозволу піднімаються на борт посадові особи інших контролюючих служб.

Після прибуття митного наряду на судно старший наряду передусім установлює зв'язок з митницею за допомогою наявних технічних засобів зв'язку, що є наступною дією. Установлення порядку взаємодії з представниками інших контролюючих органів та узгодження з капітаном судна або уповноваженою ним особою кандидатур членів екіпажу, які супроводжуватимуть посадових осіб митного наряду під час проведення митного огляду судна, розподіл між посадовими особами митного наряду об'єктів огляду та виділених для супроводження членів екіпажу є наступними діями.

Необхідно зазначити, що часом початку роботи митного наряду вважається момент надання капітаном судна або уповноваженою особою необхідних для митного оформлення документів.

Безпосереднє проведення огляду судна закордонного плавання є наступною дією, перед початком якої старший наряду проводить короткий інструктаж з дотримання правил техніки безпеки під час проведення огляду, дає вказівку адміністрації судна дати об'яву по судну про початок митного огляду й заборону пересування по судну, відкриття службових приміщень і встановлює орієнтований час закінчення огляду.

Посадова особа митниці здійснює огляд закріпленої ділянки (об'єкта) судна з використанням технічних засобів митного контролю в супроводі члена екіпажу. У разі необхідності зробити огляд ємностей, порожнин на об'єкті огляду дає вказівку супровідному членові екіпажу на їх відкриття. Забороняється самостійно робити розкриття заборон, люків, панелей. Після завершення огляду кожен

член митного наряду доповідає про його результати старшому наряду.

Як свідчить опитування посадових осіб підрозділу Одеської митниці, компетенцією яких є виконання митних формальностей на прибуття/вибуття суден закордонного плавання, митний огляд судна закордонного плавання практично не проводиться. Лише за результатами системи управління ризиками проведення такого огляду санкціонують посадові особи митниці шляхом проставлення відповідної відмітки в інформаційній системі портового співтовариства.

Варто зазначити, що за результатами митного огляду судна закордонного плавання складання акта про його проведення не передбачено Наказом Міністерства фінансів України від 10.03.2015 № 308 [2], хоча ч. 8 ст. 338 Митного кодексу (далі – МК) України встановлена вимога щодо обов'язкового складання такого акта [3]. Як свідчить практика діяльності посадових осіб Одеської митниці, під час огляду судна закордонного плавання вони такий акт не складають.

Товари, що не підлягають пропуску через митний кордон України, передаються на зберігання адміністрації судна шляхом розміщення їх у судових приміщеннях або в інших, спеціально обладнаних для цього місцях, на які накладаються митні забезпечення. При цьому капітаном судна в довільній формі у двох примірниках складається акт приймання-передавання товарів на зберігання під митним контролем в опломбованих приміщеннях. Акт засвідчується відбитком штамп «Під митним контролем» посадової особи митниці та є підтвердженням приймання адміністрацією судна на зберігання під митним контролем товарів в опломбованих приміщеннях. Один примірник акта зберігається в судовій справі в митниці, другий – у справах судна. Відомості про накладені митні забезпечення зазначаються посадовою особою митниці в генеральній (загальній) декларації.

Обов'язковою умовою є ознайомлення капітана судна зі змістом ст. 469 МК України й здійснення запису на лицьовому боці обох примірників акта щодо прийняття на зберігання під митним контролем товарів в опломбованих приміщеннях і попередження про відповідальність за порушення митних правил, передбачену ст. 469 МК України. Кожен із цих записів засвідчується проставленням дати, особистого підпису й відбитка судової печатки, при цьому допускається виконувати запис англійською мовою.

Отже, митна формальність огляд судна закордонного плавання складається з таких дій:

прибуття митного наряду до борту судна;

установлення зв'язку з митницею;

установлення порядку взаємодії з представниками інших контролюючих органів;

узгодження та розподіл членів екіпажу щодо огляду судна;

безпосередній огляд судна;

накладення митних забезпечень і складання акта (за необхідності).

При вибутті судна закордонного плавання виконуються митні формальності, як і у випад-

ку прибуття судна, за деяким винятком. Різницею є те, що під час проведення митного огляду судна на вибуття посадова особа митниці перевіряє наявність і цілість митного забезпечення, накладеного на суднових приміщеннях або в інших, спеціально обладнаних для цього місцях, використання валюти із суднової каси судна, яке плаває під іноземним прапором, відповідність фактичної наявності на борту судна суднових припасів відомостям, заявленим про них на прибуття [2].

Як уже зазначалося вище, об'єктом митного контролю є також члени екіпажу судна закордонного плавання та їхні особисті речі. Членами екіпажу судна є будь-яка особа, що зайнята під час рейсу на борту виконанням обов'язків, пов'язаних з експлуатацією судна або обслуговуванням на ньому, і включена в суднову роль. Згідно з Конвенцією про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р., особистими речами команди судна є одяга, предмети повсякденного користування й будь-які інші речі, що належать членам команди судна й перевозяться на судні, включаючи валюту [4].

Національним законодавством передбачено, що митні формальності відносно особистих речей (товарів), що переміщуються членами екіпажів суден закордонного плавання, можуть здійснюватись безпосередньо на борту таких суден або в інших місцях, визначених адміністрацією порту за погодженням із митницею, у зоні діяльності якої розташовано порт. Як правило митний огляд особистих речей членів екіпажу проводиться на борту судна.

Посадова особа митниці здійснює огляд у такому порядку:

перевіряє правильність заповнення митних декларацій членів екіпажу – громадян України, робить усне опитування по всіх пунктах декларації, попереджає про відповідальність за заявлення помилкових або неточних відомостей, завіряє митні декларації відбитком особистої номерної печатки й особистим підписом. Якщо члени екіпажу судна – іноземні громадяни, відомості про їхні особисті речі містяться в декларації про особисті речі членів екіпажу судна, причому така декларація не вимагається при відправленні судна з порту;

за наявності товарів та інших предметів, що підлягають контролю з боку інших державних органів, або заборонених до ввезення в Україну, або таких, що підлягають обкладанню митними платежами, а також за наявності підстав уважати, що в особистих речах і багажі наявні об'єкти порушення митних правил, робиться огляд місць багажу й ручної поклажі. Огляд здійснюється тільки в присутності їх власника, який зобов'язаний самостійно пред'явити для огляду всі місця багажу з їх розкриттям;

після завершення огляду передає митні декларації для українських членів екіпажу або

декларацію про особисті речі членів екіпажу уповноваженій капітаном відповідальній особі.

Отже, митна формальність – митний огляд особистих речей, товарів членів екіпажу судна складається з наступних дій:

перевірка заповнених митних декларацій (для українських членів екіпажу);

проставлення відбитку особистої номерної печатки;

пред'явлення для митного контролю речей; безпосередній огляд;

передача митних декларацій.

Висновки з проведеного дослідження. З'ясовано, що митні формальності, що виконуються при прибутті/вибутті судна закордонного плавання, залежать від застосування до судна вільної практики або незастосування такої, законодавством передбачено два варіанти виконання митних формальностей відносно суден закордонного плавання – документально в приміщеннях контролюючих органів і з відвідуванням судна закордонного плавання.

Установлено, що митний контроль судна закордонного плавання на прибуття складається з таких митних формальностей: повідомлення про прибуття судна; аналіз отриманої інформації та формування митного наряду; митний огляд судна. При вибутті судна закордонного плавання виконуються митні формальності, як і у випадку прибуття судна, за деяким винятком.

Доведено, що, як правило, митна формальність – митний огляд особистих речей членів екіпажу – проводиться на борту судна, складається з таких дій: перевірка заповнених митних декларацій (для українських членів екіпажу) та декларації про особисті речі членів екіпажу судна (для іноземних членів екіпажу); проставлення відбитку особистої номерної печатки; пред'явлення для митного контролю речей; безпосередній огляд; передача митних декларацій уповноваженій капітаном відповідальній особі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Типова технологічна схема здійснення митного контролю водних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2012. № 40. С. 207. Ст. 1546.

2. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті: Наказ Міністерства фінансів України від 10 березня 2015 р. № 308 / Міністерство фінансів України. Офіційний вісник України. 2015. № 39. С. 111. Ст. 1175.

3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 13.02.2018).

4. Конвенція про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_064/page (дата звернення: 20.02.2018).